

måske kan det blive mende i fremtiden, es yderligere internt i

igen af flygtninge kan stern klemme. En ennemsnit cirka året. Opstramninger en begrundes blandt fterne til flygtninge rden.

s harmoniseringer atter og afgifter også emme i forhold til den velfærdsmodel, der er finansieret. For skal kket harmoniseres n, så er det ikke på nice, men noget lavere. ntal betydning for den er skruet sammen på. gen tvivl om, at den del over de kommentivt klemt fra flere forvoves velfærdsniveau emtidens globale samkunne afsløre. Her rere om klemmerne, orende analyse og disalt for omfangsrig til i denne bog.

len
mmen
emmen

5.4 Velfærdsstatens fremtid – hvem skal løse opgaverne?

Hvorfor skal jeg læse dette afsnit?

* Det skal du, fordi der bliver *redegjort* for nogle løsningsforslag i forhold til fremtidens danske velfærd.

Hvad kan jeg bruge det til?

* For at kunne *sammenligne* løsningsforslagenes fordele og ulemper og derved *vurdere*, hvilke forslag der bør anvendes.

I sidste kapitel præsenteredes en række udfordringer i forhold til velfærdsstaten. Dette kapitels fokus bliver at opstille mulige løsningsforslag i forhold til de forskellige klemmer.

Der er stor politisk uenighed og diskussion om udfordringernes omfang. Sikkert er det imidlertid, at de nuværende udfordringer stiller spørgsmålstejn ved den nuværende arbejdsdeling mellem stat, marked og civilsamfund. I sidste ende kan udfordringerne betyde en omfordeling af opgaverne mellem de tre sfærer.

Diskussionen kan reelt inddeles i to overordnede problematikker: **Finansieringsrollen:** Hvem skal finansiere velfærdsopgaverne? Er det fortsat staten, eller skal borgene i højere grad selv betale for egen velfærd? **Producentrollen:** Hvem skal producere og levere velfærd? Er det en opgave for staten? For markedet? Eller for civilsamfundet?

Debatten om finansieringen af velfærden står først og fremmest mellem liberalister, der gerne vil mindske antallet af offentlige velfærdsopgaver og i højere grad lade borgerne vælge frit og betale for egen velfærd, og den socialdemokra-

tiske fløj, der mener at velfærden også i fremtiden skal finansieres af den offentlige sektor.

Brugerbetaling

En måde at lette det finansielle tryk på velfærdsstaten og i højere grad lade befolkningen betale af egen lomme er ved at indføre **brugerbetaling**.

Brugerbetaling er et redskab, som flere lande anvender for at skabe større medfinansiering – eksempelvis på sundhedsområdet. Mange lande har også gebyrer på de videregående uddannelser. Skal den enkelte borger, i langt højere grad, til at finansiere sit eget velfærdsforbrug? Fra flere sider er svaret – ja! Blandt andet har den liberale tænketank CEPOS foreslået en vis brugerbetaling på sundhedsområdet og for hjemmepleje. Der skal ikke være tale om fuld brugerbetaling, men kun til en vis grad.

Brugerbetaling kunne, hævdes det, anvendes som en **adfærdsregulator** i forhold til, hvordan og hvor ofte vi bruger de offentlige serviceydelser. Pointen er, at hvis ydelser koster noget, så ændrer man sin adfærd og bruger ydelserne mindre. Forslag om brugerbetaling på uddannelsesområdet har også været diskuteret flittigt de senere år. Fx har det været drøftet, hvorvidt studerende på kandidatuddannelserne skulle betale 15.000 kroner pr. semester. Penge, der kan lånefinansieres. Senest har det politisk været diskuteret om studerende på de videregående uddannelser kun skal have SU i 9 af årets 12 måneder som det er tilfældet i Sverige. Så må man arbejde de resterende tre måneder – dvs. i ens ferier.

Tegning: Mikael Wulff og Anders Morgenthaler.

Uddannelsessystem og lægehjælp er gratis. Dette fører, mener nogle, til et alt for stort forbrug på fx disse to områder. Eller sagt helt konkret - vi går mere til lægen, end vi ville have gjort, hvis det kostede et beløb at konsultere lægen. Derfor kan fx CEPOS' (liberalistiske) forslag om at indføre brugerbetaling - godt nok i begrænset omfang - for sundhedsydelser og praktisk hjemmehjælp ses som et bidrag til øget målretning af de skattefinansierede ydelser. Selvom brugerbetalingen kun udgør en mindre del af den samlede omkostning, kan den alligevel påvirke borgernes valg. Modstanderne af brugerbetaling mener, at der vil blive tale om et markant svigt i forhold til det fordelingsmæssige og dermed for ligheden i samfundet, hvis man indfører mere brugerbetaling. Brugerbetaling har altså, ifølge modstanderne, den ulempe, at betalingen ikke alene afhænger af *betalingsvilligheden*, men også af *betalingsevnen*.

Dermed kan det fx frygtes, at uddannelsesniveaueet blandt visse socialgrupper falder, fordi man ikke har penge til at uddanne sig.

Udlicitering

Hvem skal producere velfærden? Er det staten, nu når det også i høj grad er staten, der betaler, eller vil den private sektor være bedre og mere effektiv til at producere velfærden?

Et begreb, der i de senere år har været vidt diskuteret i offentligheden, er **udlicitering** af offentlige opgaver. Rationalet i udlicitering er effektivisering og konkurrence mellem virksomheder om en given opgave i det offentlige. En stigende konkurrence vil billiggøre den pågældende offentlige funktion/opgave (fx er der de senere år foregået en udlicitering inden for den kollektive trafik). Ideen her er, at en opgave, der tidligere lå i offentligt regi, udbydes i licitation, hvilket vil sige, at alle firmaer (både private og offentlige) kan byde på den pågældende opgave, således at der opstår konkurrence om at få opgaven og dermed lavere priser. Dette kunne fx være hjemmehjælp, madlavning og rengøring på skolerne. Ved udliciteringer betaler og bestemmer det offentlige, hvad der skal udføres. Om endnu mere udlicitering er en mulighed i fremtidens danske velfærdsstat, er et politisk stridsspørgsmål.

Privatisering

Ved **privatisering** overføres vare- og tjensteproduktion fra den offentlige sektor til en privatejet virksomhed. I praksis sker det, når staten sælger et af sine selskaber til en privat aktør. Liberale (fx CEPOS, Venstre og Liberal Alliance) taler varmt for en langt større grad af privatisering af de offentlige opgaver, men i tidens løb har såkaldte 'røde regeringer' også gennemført privatiseringer – senest har den daværende S-R-regering solgt en stor aktiepost i Dong. Udover at salget indbringer staten en større engangsindtægt, er rationalet i privatisering, at selskaberne kan udvikle sig bedre på det private marked. Der er gennem de seneste årtier privatiseret for milliardbeløb – Girobank, Københavns Lufthavn, Datacentralen, TeleDanmark og senest Dong Energy er de største eksempler.

TeleDanmark er senere overtaget af en kapitalfond resulterende i frasalg af vigtige datterselskaber, manglende vedligeholdelse af infrastruktur og højere priser for kunderne og rejser i det hele taget spørgsmålet om væsentlige dele af den danske infrastruktur (el, vand, tele, varme) skal være på privatehænder med manglende politiske styringsmuligheder og måske problemer med forsyningssikkerheden?

Men jo mere privatisering, jo mere residual karakter får velfærdsmodellen. Er det den vej, vi bør gå? Er det den vej, vi ønsker? Vil det kunne løse nogle af de udfordringer, velfærdsstaten står over for?

Frivillighed – mere civilsamfund?

En stor del af debatten om fremtidens velfærd handler om, hvorvidt det er staten eller markedet, der skal være producent af velfærd. Men, hvad står egentlig i vejen for, at civilsamfundet kommer på banen som producent?

En af de mere fremherskende ideer er at sætte flere frivillige hænder i spil. Det vil kunne lette det finansielle pres på velfærdsstaten. Man kunne forestille sig, at de frivillige møder mennesker med behov for hjælp på mange niveauer. Det kunne fx være generationernes møde på en folkeskole, hvor ældre onkler og tantes kan hjælpe med lektierne eller forbinde en rift på albuen af lille Leif. Det kunne være i en varmestue, hvor frivillige serverer et måltid mad og en kop kaffe eller på plejehjemmet, hvor den frivillige taler med de ældre mens det fagprofessionelle personale kan få mere tid til deres opgaver. Eksemplerne er mange.

Frivilligt arbejde ses i dag hovedsageligt i idrætsforeningerne, lokalforeningerne og græsrodsorganisationerne, men kan udføres på alle samfundets delområder som fx sundhed, miljø, politik. Frivilligt arbejde er vigtigt af flere grunde.

For det første bidrager frivilligt arbejde i foreninger og organisationer til at producere goder, der kommer samfundet og samfundets medlemmer til gode. Det er i kraft af frivilligt arbejde, at idrætsforeninger, beboerhuse, væresteder etc. kan fungere.

For det andet er det gennem det frivillige arbejde i foreninger og organisationer, at samfundets medlemmer kan organisere og varetage kollektive interesser. Det gælder både i forhold til særlige

grupperes vilkår - fx ældre, arbejdsløse, syge eller handicappede og i forhold til mere almene sager som miljø, sundhed, kunst, menneskerettigheder og international solidaritet.

For det tredje er frivilligt arbejde udtryk for en umiddelbar solidaritet og ansvarlighed, hvor den enkelte påtager sig en opgave eller et samfundsansvar uden at få en direkte betaling for det. I dagens Danmark yder ca. 38% af danskerne en form frivilligt arbejde på håndboldbanen, hos de humanitære organisationer, som besøgsven etc.

I Danmark har vi hundretusinder af mennesker i den arbejdsdygtige alder, der står uden for arbejdsmarkedet. Tilsvarende har vi masser af rørlige pensionister (hvis livslængde stiger på grund af bedre helbred) med såvel en portion faglighed som livserfaring, der ikke kan købes for penge. Med andre ord findes der reelt enorme samfundsressourcer, hvis man kan få dem mønstret ordentligt.

Der kan argumenteres for, at frivillighedskulturen bør styrkes i Danmark i fremtiden. Man kunne fx lade lovgivning

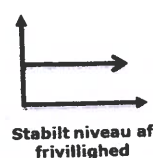
gen tillade, at borgerne på overførselsindkomster udfører frivilligt arbejde. Skal vores nuværende høje velfærdsniveau fastholdes i fremtiden udtrykker ca. 90% af landets kommunaldirektører (i en større undersøgelse i 2013), at flere frivillige er nødvendige, hvis det kommunale serviceniveau skal bevares. Af figuren fremkommer det imidlertid, at der i 2017 bruges færre timer på frivillighed end i 2012, så skal kommunaldirektørernes ønske opfyldes kræver det en del arbejde.

Velfærdsværnepligt

I forlængelse af tanken om mere frivillighed drøftes det politisk om der i relation til løsning af de fremtidige velfærdsopgaver skal 'blandes blod' mellem frivillig og professionel arbejdskraft. Altså, hvordan skal de på alle områder være muligt at bidrage til eller ligefrem løse dele af velfærdsstatens kernefunktioner?

Fx mener direktør i Socialstyrelsen, Knud Aarup, at de fremtidige indgreb i velfærdssamfundet skal være gennemgribende. For det første mener han, at det

Figur 5.11 Det frivillige engagement 2017

I 2017 er 41 % frivillige
I 2012 var 43 % frivillige

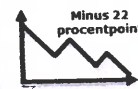
Flest er frivillige i frivillige organisationer og foreninger

Flere er også begyndt at engagere sig i uorganiseret frivillighed

Bruger 11 timer/måned på frivillighed
Vs. 16 timer/måned i 2012

Et brud med den klassiske medlemsmodel?

Frivillige, som også er medlem af organisation:
2004: 79 % 2012: 70 % 2017: 57 %

Kilde: Socialministeriets frivillighedsundersøgelse 2017.

erne på overførsels-
frivilligt arbejde.
de høje velfærdsni-
emtiden udtrykker
ommunaldirektører
gelse i 2013), at flere
lige, hvis det kom-
au skal bevares. Af fi-
det imidlertid, at der
timer på frivillighed
kommunaldirektører-
kræver det en del ar-

igt

ken om mere frivillig-
itisk om der i relation
mtidige velfærdsop-
blod' mellem frivillig
ejdskraft. Altså, hvor-
områder være muligt
igefrem løse dele af
nefunktioner?
ør i Socialstyrelsen,
fremtidige indgreb i
skal være gennemgri-
te mener han, at det

Bruger
mer/måned
frivillighed
Vs.
mer/måned
I 2012

ud med den
klassiske
lemsmodel?

medlem af organisation:
70 % 2017: 57 %

er nødvendigt, at det civile samfund får en mere central placering i løsning af samfundets problemer. For det andet skal man opgive tankegangen om det offentlige som en serviceleverandør og for det tredje skal især de unge i langt højere grad opleve, at et velfærdssamfund ikke er noget, der kommer af sig selv – det er noget man skal kæmpe for at fastholde. Med andre ord skal der skabes en helt anden balance mellem stat, marked og civilsamfund i forhold til fordelingen af velfærdsopgaver. Tanken bagved dette er, at det enkelte individ skal flaskes op med løbende at spørge sig selv: hvordan kan jeg bidrage? Hvordan kan jeg gøre mig til deltager? Ideen er således, at drivkraften i forhold til løsning af velfærdssamfund udfordringer fremover skal komme fra civilsamfundet – snarere end fra staten eller markedet.

I et forsøg på at styrke civilsamfundets rolle og funktion i relation til potentiel løsning af fremtidens velfærdsopgaver tales der om indførelsen af en såkaldt **velfærdsværnepligt**. Heri ligger der et helt konkret forslag om, at der indføres en generel pligt for alle til at yde fire måneders velfærdstjeneste i en af velfærdsstatens institutioner, inden man fylder 25 år. Velfærdsværnepligten skal indrettes, så de unge kan komme hurtigt gennem uddannelsessystemet, men alle skal yde en indsats. Gennem aftjening af denne værnepligt får de unge både en oplevelse af, at velfærdsstaten er noget, der kræver, at man yder et personligt bidrag og ikke kun tænker på at kræve sine rettigheder. Tanken er ikke, at de friville hænder skal afløse de professionelle – de skal aflaste.

Velfærdspligt – mulige opgaver

Om en øget inddragelse af frivillige – evt. indførelsen af en velfærdsværnepligt – er en optimal løsning, er der selvsagt mange meninger om. Kritikerne mener ikke ideen har nogen berettigelse, da man ikke kan indføre en sådan pligt – og da slet ikke i et land med så højt et skatte-tryk. Logikken her er, at der vil være tale om et overgreb på den enkeltes frihed. Et andet argument er, at velfærdsværnepligten vil koste arbejdspladser – de frivillige vil presse de ansatte ud. Fortalerne taler derimod for, at alle (på tværs af samfundets skel) skal bidrage til den fælles velfærd i en tid, hvor staten ikke længere alene kan levere den krævede velfærd. Desuden ligger der – mener fortalerne – et opdragende element i at lære den enkelte at tage et kollektivt ansvar.

Flere i arbejde – en forøgelse af arbejdsudbuddet?

Den demografiske udfordring der indebærer, at vi får en overvægt af ældre der skal forsørges, er en kerneudfordring for den danske velfærdsstat. Flere i beskæftigelse er derfor den mest effektive vej til at eliminere den udfordring. Flere i beskæftigelse vil dels sikre flere skatteindtægter og dels sænke de offentlige udgifter til overførsler. Netop den erkendelse har gennem de senere år fået politikerne til at vedtage en lang række reformer, hvor en **forøgelse af arbejdsudbuddet** er det helt centrale.

Som det fremgår ovenfor er der således lavet en længere række arbejdsmarkedsreformer de senere år – alle med henblik på at forøge arbejdsudbuddet. Skal fremtidens velfærd sikres skal der

Reformbidrag til arbejdsudbuddet frem mod 2020

Allerede gennemførte arbejdsmarkedsreformer, som endnu ikke har haft effekt, skønnes samlet set at bidrage til en stigning i arbejdsstyrken på 114.500 personer i 2020 stigende til 343.300 i 2040 ifølge diverse opgørelser fra Finansministeriet. Det er navnlig forhøjelsen af efterløns- og folkepensionsalderen, der ifølge Finansministeriet skønnes at øge arbejdsudbuddet markant. Velfærdsaftalen (2006) og Aftalen om senere tilbagetrækning (2011) vurderes samlet set at øge arbejdsudbuddet med omtrent

75.000 personer frem mod 2020 og hele 292.000 personer i 2040. I tabel 1 er der vist en oversigt over de væsentligste reformer, som bidrager til at øge arbejdsudbuddet fremadrettet. Derudover vurderer Finansministeriet, at skattereformen bidrager til en stigning i arbejdsudbuddet på 11.500 personer. Det dækker både over en timeeffekt på grund af lavere marginalskat samt en deltagelseeffekt på grund af større økonomisk tilskyndelse til at være i beskæftigelse frem for på overførselsindkomst.

Fuldtidspersoner	Aftaleår	Effekt på arbejdsudbud 2020	Effekt på arbejdsudbud 2040
Velfærdsaftalen	2006	10.000	252.000
Genopretningsaftalen	2010	12.300	12.300
Aftalen om senere tilbagetrækning	2011	65.000	40.000
Skattereformen	2012	11.500	15.800
Reform af førtidspension og fleksjob	2012	4.700	12.200
Vækstplan-DK, SU-reform og kontanthjælpsreform	2013	11.000	11.000
I alt		114.500	243.300

Kilde: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.

laves reformer. Spørgsmålet er om de virker og om reformernes indhold er nok til at sikre den fremtidige velfærd?

Øget kontrol med – og mindsket adgang til – de offentlige ydelser?

I den offentlige debat høres med jævne mellemrum forslag om, at staten skal indføre kontrol med, hvad dens økono-

miske ressourcer bruges til – både ved at kontrollere og efterse de offentlige institutioner. De offentlige virksomheder skal i højere grad modtage konkrete mål for den arbejdsopgave, de udfører for staten.

Målrationalitet i den offentlige sektor

Derved vil lederne blive bedømt på deres evne til at nå målsætninger, og ideen er, at man skulle opnå en mere effektiv ud-

mod 2020 og hele 2040. I tabel 1 er der de væsentligste resultater til at øge arbejdsudbyttet. Derudover vurderes, at skattereformering i arbejdsudbyttelsesområder. Det dækker bl.a. på grund af lavere løn og en deltagelsesfremgang økonomisk til beskæftigelse fremkomst.

Effekt på arbejdsudbud 2040
252.000
12.300
40.000
15.800
12.200
11.000
243.300

regnes til - både ved at se de offentlige institutioners virksomheder modtage konkrete mål og, de udfører for

ktor blive bedømt på deres betingelser, og ideen er, at en mere effektiv ud-

nyttelse af ressourcerne. Problemet er dog at konkretisere målsætningerne og gøre disse målbare, ligesom der bliver en tendens til alene at fokusere på kvantitative mål, mens mere kvalitative mål (fx omsorg) nedprioriteres.

Fra både den røde og den blå side af Folketinget er der de senere år blevet slået på tromme for nødvendigheden af, at færre borgere i fremtiden bliver forsøgt eller delvist forsørget af det offentlige. Denne udvikling søges vendt på to måder:

For det første skal en række tilbud udfases, således at det tvinger borgerne til at ændre adfærd, ved at den ydelse de modtager, forringes. Et helt konkret eksempel på udfasning er efterlønsordningen. I 2011 præsenterede regeringen den såkaldte 'Tilbagebetrækningsreform', hvor en af hjørnestenene var en fjernelse af efterlønsmuligheden for alle under 45 år og at hæve efterlønsalderen med ½ år om året i perioden fra 2014-2017 - dvs. fra 60 år til 62 år - og derefter hæves gradvist, indtil efterlønnen er helt udfaset i 2034.

Også folkepensionsalderen blev besluttet sat op, så den hæves med ½ år fra

2019 til 2022, hvilket betyder, at folkepensionsalderen vil være 67 år i 2022. Allerede i 2015 regulerede Venstre, Liberal Alliance, Radikale Venstre, Konservative, Dansk Folkeparti og Socialdemokratiet igen pensionsalderen, så den i 2030 er 68 år.

Begge ændringer er tydelige eksempler på et klart politisk ønske om at ændre befolkningens adfærd i forhold til de offentlige ydelser og samtidig øge det samlede arbejdsudbud.

For det andet har de senere års politiske diskussioner i forhold til adfældsregulering også handlet meget om personer uden beskæftigelse. Det medførte i 2010 til, at VK-regeringen sammen med DF og De Radikale besluttede, at dagpengeperioden skulle halveres. En aftale som den efterfølgende S-SF-regering overtog. Beslutningen resulterede pr. 1. januar 2013 i, at ledige nu (kun) kan få dagpenge i to år og ikke fire år som det hidtil har været tilfældet. Desuden ændredes også den såkaldte genoptjeningsperiode fra et halvt til et helt år, hvilket betyder at man nu skal have arbejdet i et år inden for de sidste tre år, før man kan modtage dagpenge.

Tabel 5.1 Hvornår kan du gå på pension? De gældende regler vedtaget af Folketinget i december 2015

Fødselsdato	Folkepensionsalder
31. december 1953 eller tidligere	65 år
1. januar 1954 - 30. juni 1954	65,5 år
1. juli 1954 - 31. december 1954	66 år
1. januar 1955 - 30. juni 1955	66,5 år
1. juli 1955 - 31. december 1962	67 år
1. januar 1963 - 31. december 1966	68 år
1. januar 1967 eller senere	68 år + evt. regulering

Kilde: Beskæftigelsesministeriet.

Samlet set er der således ingen tvivl om, at der de senere år er truffet centrale politiske aftaler omhandlende adfærdregulerende indgreb i forsøg på at fremtidssikre den danske velfærdsmodel. Modstandere af de politiske aftaler argumenterer omvendt for, at indgrebene er for voldsomme og, at der i stedet skal arbejdes på at skabe bedre incitamenter for at få folk til frivilligt at blive længere på arbejdsmarkedet (fx fleksible tilbage-trækningsordninger) Desuden argumenteres der ligeledes for, at det at blive sat uden for dagpengesystemet vil få fatale menneskelige konsekvenser for mange, hvorfor aftalen om halvering af dagpengeperioden vækker harme hos bl.a. Enhedslisten.

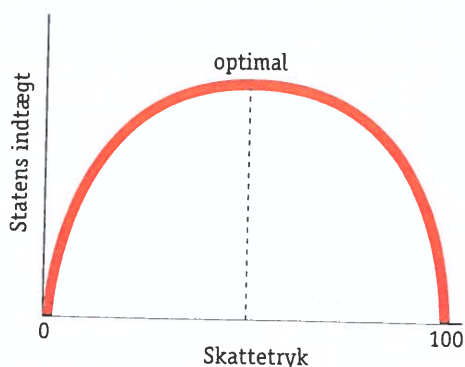
Det diskuteres også med jævne mellemrum at indføre **indkomstregulerede/indkomstafhængige ydelser**. Hermed menes fx, at det kun er borgere med en indtægt under et vist beløb, der får børnetilskud. Eller at det kun er den fattige pensionist, der får penge fra det offentlige? Er det fx rimeligt, at millionæren får folkepension? Er det rimeligt, at pensionistægteparret med ti millioner på kontoen får gratis hjemmehjælp etc.? Imidlertid skal man være klar over, at skabes de indkomstregulerede/indkomstafhængige ydelser, så sætter man også alvorligt spørgsmålstegn ved det bærende danske *universelle* velfærdsprincip. Spørgsmålet er, om vi vil og/eller kan bevare det universelle princip? Derudover resulterer indkomstafhængige ydelser i en øget reel marginalskat og dermed færre incitamenter til at yde en indsats. På *pensionsområdet* er der gennem de sidste ca. ti år sket en tilnærmelse til forsikringsmodellen, idet der er sket en mindre eksplosion i antallet i fri-

villige opsparingsordninger, hvor lønmodtagerne sætter en del af deres løn ind på *private kapital- og/eller ratepensioner*. Som oftest er det personer med høj indtægt, der udnytter mulighederne for denne opsparing, da den er skattebegünstiget. Ydermere er der på pensionsiden flere forsøg på at øge tilskyndelsen for at blive længere på arbejdsmarkedet. Det er dyrt for samfundet, når man trækker sig tidligt tilbage fra arbejdsmarkedet. Flere lande (bl.a. Sverige og Italien) besluttede for flere år siden, at pensionsalderen skal hæves, i takt med at den gennemsnitlige levealder stiger. Danmark besluttede sig for en lignende model i 2007. Antallet af *private sundhedsforsikringer* er også steget markant de senere år, hvilket hænger sammen med, at hvis disse ordninger er arbejdsgiverfinansierede, sker der ikke en beskatning af frynsegodet. Samtidig viser erfaringerne fra USA (med et forsikringssystem på sundhedsområdet), at udgifterne eksploderer, fordi der ikke er incitamenter til at holde udgifterne nede. Målt i forhold til BNP har USA det absolut dyreste sundhedssystem i verden. Måske vil denne udvikling automatisk sprede sig til andre områder?

Skat

Et velfærdssamfund som det danske må nødvendigvis have et højt skattetryk. Men at arbejde er helt nødvendigt for, at vi kan finansiere velfærdssamfundet fremover. Og - siger mange eksperter - arbejdsindsatsen er for hårdt beskattet i Danmark. Den holdning er gældende hos bl.a. CEPOS, Liberal Alliance og De Konservative, der alle har den opfattelse, at skattelettelser er selvfinansierende.

Figur 5.12 Lafferkurven

Desuden mener de, at desto højere indkomstskat, desto mindre incitament til at arbejde og dermed samlet set færre skatteindtægter til staten. Når der tales om, at skattelettelse kan være selvfinansierende, kan man ikke komme uden om **Lafferkurven**. Kurven er opkaldt efter den amerikanske økonom Arthur Laffer og illustrerer sammenhængen mellem skattesatsernes størrelse og statens indkomst.

Lafferkurven er ikke empirisk bevist, og den kritiseres specielt i mange europæiske lande, da den bliver beskyldt for at være socialt uansvarlig og for at have skabt nogle af de største budgetunderskud hidtil i den amerikanske historie, fordi skattelettelse ikke er selvfinansierende. Hvis skatten er 0%, er skatteindtægterne ligeledes 0%. Hvis skatten eksempelvis er på 100%, har borgerne ingen økonomisk interesse i at arbejde, og i så fald ville skatteindtægterne ligeledes være lig med nul. Hvis skatten derimod er imellem 0 og 100, så er både skattesatsen og skattebasen positive, hvorved statens indkomst bliver positiv. Kurven har dog den teoretiske implikation, at hvis skattetrykket bliver for højt i samfundet, så kan yderligere skattestigninger føre til

en lavere indkomst. Omvendt kan skattelettelse i denne situation være selvfinansierende.

I Danmark er der ikke politisk enighed om, hvorvidt der overhovedet skal gives skattelettelse og i så fald, hvilken gruppe de skal tilgodeses. Skal man sænke topskatten og dermed favorisere de personer, der tjener mest, eller skal man give evt. skattelettelse i bunden og dermed sikre, at de laveste indkomstgrupper oplever at få flere penge mellem hænderne?

Indkræver SKAT for meget, for lidt eller tilpas i skat?

Uanset vores høje skattetryk i Danmark har vi alligevel formået at bevare en høj global konkurrenceevne. Diskussionen blandt politikere og eksperter på området går da derfor også ofte på, hvorvidt Danmark kan opretholde den gode konkurrenceevne vi har, da konkurrencen i den globale økonomi bliver mere og mere intens. En af de primære grunde til Danmarks gode konkurrenceevne er en meget veluddannet befolkning.

Netop for at kunne fastholde de veluddannede i Danmark drøftes det fra tid til anden, hvorvidt vi skal lave en omlægning af skattesystemet i et forsøg på at dæmme op for en potentiel udvandring af veluddannede i fremtiden – det såkaldte **brain-drain**-fænomen. Med det nuværende skattetryk kunne det i stigende grad blive vanskeligt for Danmark at holde på den veluddannede arbejdskraft. For hvorfor arbejde i Danmark og betale marginalskat på den gale side af 60 procent, hvis man kan betale væsentligt mindre i fx England eller USA?

Hvor nogle frygter brain-drain, spørger andre: Hvorfor bliver så over 95% af

de højtuddannede i Danmark, når skatten er så høj? Og en stor andel af gruppen, der udvandrere, returnerer inden for få år.

Udover brain-drain frygter flere eksperter også, at Danmark vil få svært ved at tiltrække veluddannet arbejdskraft (**brain gain**). For hvorfor skal den veluddannede inder tage til Danmark og betale over halvdelen af sin indtægt i skat, hvis han kan slippe med det halve i USA?

Grundet disse problematikker drøftes skattetrykkets højde løbende af såvel politikere, eksperter og den almene befolkning. Kun fremtiden kan fortælles os, hvordan skattesystemet kommer til at se ud.

Bedre integration på arbejdsmarkedet

I 2018 er ca. 80 procent af etniske danskere i beskæftigelse. Det tilsvarende tal for indvandrere fra mindre udviklede lande var omtrent 45 procent. Det er umuligt at forvente, at denne gruppe vil kunne indtræde på arbejdsmarkedet på lige fod med den førstnævnte gruppe. Forskelle i sprog, uddannelsesniveau, religion og kultur spiller en væsentlig rolle. Derfor er øget integration en meget vigtig forudsætning for fremtidens velfærdssamfund. Dette vil ikke ske uden en lang række af reformer og tiltag. Det koster penge på den korte bane, men på den længere bane er en stor økonomisk indsprøjtning utvivlsomt givet godt ud. Og Danmark er endda blandt de lande, der bruger flest ressourcer på integrationspolitik. I stort set alle OECD-lande har indvandrere en lavere beskæftigelse end den øvrige befolkning. Det er van-

skeligt at integrere indvandrere på arbejdsmarkedet. Nogle mener, at det skyldes en for lille lønspredning og relative høje minimumslønninger, der gør det svært for indvandrerne at komme ind på arbejdsmarkedet. Andre mener, at den primære grund skyldes sproglige og kulturelle barrierer. Atter andre den dårligere uddannelsesmæssige baggrund. Og endelig at der sker en egentlig diskrimination. Hvordan man øger integrationen for denne gruppe mennesker, er dog stadig et meget åbent spørgsmål.

Skal den danske velfærdsstat fortsat kunne finansieres, kræver det, at indvandrere og efterkommere (og selvfølgelig også alle andre) yder deres bidrag som aktive på det danske arbejdsmarked. En betydelig del af den finansieringsklemme, en dansk velfærdsstat kan risikere at stå over for, kan derfor afhjælpes markant, hvis flere indvandrere og efterkommere kommer i arbejde. Beregninger fra bl.a. CEPOS viser fx, at hvis erhvervsdeltagelsen for herboende og fremtidige indvandrere og efterkommere svarede til en gennemsnitsperson af dansk oprindelse, så ville det samlede langsigtede finansieringsproblem for den offentlige sektor blive reduceret med 80 procent.

Tidligere start på arbejdslivet og bedre uddannelser

Afslutningsvis i relation til mulige løsningsforslag ift. velfærdsstatens fremtidige udfordringer, kan følgende to muligheder oplystes: tidligere start på arbejdslivet og bedre uddannelser.

I den offentlige debat diskuteres det med jævne mellem fra flere iagttagere om en tidligere skolestart og bonus for

lvandrere på ar-
mener, at det skyl-
dning og relative
nger, der gør det
e at komme ind på
re mener, at den
s sproglige og kul-
andre den dårlige-
ge baggrund. Og
egentlig diskrimi-
øger integrationen
nesker, er dog sta-
pørgsmål.
lfærdsstat fortsat
æver det, at indvan-
re (og selvfølgelig
deres bidrag som
arbejdsmarked. En
inansieringsklem-
sstat kan risikere at
or afhjælpes mar-
ndrere og efterkom-
de. Beregninger fra
at hvis erhvervsdel-
de og fremtidige
kommere svarede til
on af dansk oprin-
lede langsigtede fi-
for den offentlige
et med 80 procent.

på arbejdslivet nelser

tion til mulige løs-
ærdsstatens fremti-
an følgende to mu-
lligere start på ar-
uddannelser.
ebat diskuteres det
fra flere iagttagere
estart og bonus for

hurtig gennemførelse af uddannelse.
Helst ingen 'ffumreår'. Unge skal så hur-
tigst muligt ud på arbejdsmarkedet –
både af hensyn til den enkelte og af hen-
syn til samfundsøkonomien. Uddannel-
se giver det største afkast, desto flere år
man er på arbejdsmarkedet.

Der er ingen tvivl om, at en generel
øget beskæftigelse og produktivitsstigi-
ninger er den bedste vej til at sikre den
offentlige sektor større indtægter. Hvis
det ikke lykkes kan Danmark havne i et
dilemma – enten må det offentlige spare
(det vil gå ud over velfærdsservicen og
ville gøre den høje grad af omfordeling
vanskeligere), eller også må skatterne
sættes op, hvilket måske så kan være et
problem i forhold til, at Danmark kon-
kurrerer i en global verden, hvor skatte-
trykket ser markant anderledes ud i
mange andre lande. Men øget beskæfti-
gelse kommer selvfølgelig heller ikke af
sig selv. Arbejdsstyrkens uddannelses-
mæssige kvalifikationer skal forbedres.
En veluddannet befolkning er en vigtig
forudsætning i den fremtidige konkur-
rence og for produktiviteten og dermed
også for en fortsat bevarelse af den dan-

ske velfærd. Derfor kan det – set med
danske briller – virke bekymrende, at der
i stort set alle andre OECD-lande er en
tendens til, at en større del af gruppen
25-34 år i disse lande har en uddannelse.
Danmark er blevet overhalet. Danmarks
udgifter til uddannelse er det højeste ni-
veau i OECD – tre procent mere end
gennemsnittet. P.t. ligger Danmark i
midterfeltet, når det gælder andelen af
personer med en videregående uddan-
nelse. Løbende konfronteres vi med
overskrifter om, at danske børn læser
dårligere end børn fra lande, vi normalt
sammenligner os med, at det danske
skolesystem er det dårligste til at bryde
den sociale arv, at efterkommere efter
indvandrere stadig har et betydeligt fra-
fald på ungdomsuddannelserne etc. Vi
skal ikke her forsøge at falsificere eller
verificere disse overskrifter, men blot
konstatere, at vi i Danmark på ingen
måde er trukket i førertrøjen – hverken
på uddannelsesområdet eller hvad angår
forskning. Hvad vi skal gøre, er der tilsy-
neladende ikke politisk enighed om.
Men vi er tvunget til snarest at gribe til
handling.

'de fede ord'

- * Finansieringsrollen
- * Producentrollen
- * Brugerbetaling
- * Adfærdsregulator
- * Udlicitering
- * Privatisering
- * Velfærdsværnepligt
- * Forøgelse af arbejdsudbuddet
- * Indkomstregulerede/
indkomstafhængige ydelser
- * Lafferkurven
- * Brain-drain
- * Brain gain